

УДК 378.4:61

Козубовська Ірина Василівна

доктор педагогічних наук, професор
завідувач кафедри загальної педагогіки і педагогіки вищої школи
ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м.Ужгород, Україна

Данко Дана Валеріївна

кандидат педагогічних наук
доцент кафедри соціальної гігієни
ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м.Ужгород, Україна

ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ-МЕДИКІВ ДО МІЖКУЛЬТУРНОГО СПІЛКУВАННЯ

В статті розглядаються питання професійної підготовки іноземних студентів у вітчизняних вищих навчальних закладах. Підкреслюється, що, окрім фахової підготовки, необхідно забезпечити формування готовності студентів до міжкультурної взаємодії в процесі вивчення дисциплін гуманітарного циклу і виховної поза аудиторної роботи. здійснено аналіз сутності поняття «міжкультурна комунікація».

Ключові слова: іноземні студенти, професійна підготовка, міжкультурна взаємодія, готовність.

Вступ. Інтеграція України в світову спільноту, світовий освітній простір зумовлює постійне розширення міжнародних зв'язків, в тому числі й в освітній галузі. Значна частина українських студентів навчаються повністю або частково в європейських країнах, США, Канаді. Водночас, з кожним роком збільшується кількість іноземних студентів, які навчаються у вітчизняних освітніх закладах і відрізняються певними специфічними особливостями, що необхідно обов'язково враховувати в організації навчально-виховного процесу. Серед спеціальностей, які обирають іноземні студенти в Україні особливою популярністю користується медицина.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Професійна підготовка іноземних студентів в Україні – порівняно нова проблема і тому поки що досліджена недостатньо (В.Гуменюк, Л.Кайдалова, Ж.Черкашина, Т.Шмоніна та ін.). Окремі аспекти підготовки студентів-медиків розглядаються в працях О.Гуменюк, О.Корж, Л.Новакової, І.Паламаренко, Ф.Щербакової, О.Яцишиної та ін.

Метою даної статті є обґрунтування необхідності формування готовності іноземних студентів до міжкультурної комунікації.

Виклад основного матеріалу. Аналіз наукової літератури [1] і власний педагогічний досвід роботи у вищому навчальному закладі, де навчається понад 400 студентів – майбутніх лікарів, дає підстави стверджувати, що навчання іноземних студентів в Україні має певну специфіку, що пов'язано з входженням іноземця в український суспільно-культурний простір і виникнення таких проблем, як : мовний бар'єр, недостатній рівень обізнаності студентів-іноземців щодо особливостей та закономірностей історичного, культурного, релігійного становлення українського соціуму, що спричиняє ускладненість розуміння ними норм та реалій українського суспільства.

В організації навчального процесу з іноземними студентами слід враховувати такі аспекти : мовні перешкоди (більшість студентів або зовсім не володіють українською мовою, або ж спілкуються дуже слабо), релігійні, етичні, моральні, правові, культурні та інші особливості.

Результати анкетування, проведеного (англійською мовою) соціологічною лабораторією Ужгородського національного університету серед 400 іноземних студентів-медиків, більшість яких є вихідцями з Індії, засвідчили наявність у них низки проблем, які перешкоджають їх успішній адаптації в Україні. Слід підкреслити, що переважна більшість студентів вказали як одну з головних проблем – труднощі у міжкультурному

спілкуванні. Отже, формування готовності студентів до міжкультурного спілкування є важливим завданням педагогічних працівників, окрім, безперечно, фахової підготовки

Розглянемо зміст поняття «міжкультурна комунікація».

Термін «міжкультурна комунікація» з'явився в науковому обігу в 50-х роках минулого століття. Першими до розробки питання міжкультурного спілкування долучилися науковці США, де виникла необхідність вивчення проблеми конфронтації різних расових та етнічних груп. Дослідникам вдалося обґрунтувати комплексність феномену людського спілкування загалом, а також значні відмінності в стандартах, цінностях, уявленнях, моделях мислення та поведінки, які властиві представникам різних культур.

Сьогодні вивченням різних аспектів міжкультурної комунікації займається низка гуманітарних наук: культурологія, комунікативістика, соціологія культури, лінгвокультурологія, етнопсихологія та ін. З'явилися публікації, в яких розглядаються різні питання взаємодії культур, проте авторство більшості з них належить вченим-лінгвістам (Т.Астафурова, Ф.Бацевич, М.Галицька, О.Казакова, К.Мальцева та ін.), які зводять весь процес переважно до мовного спілкування. Такий підхід суттєво звужує реальне поле міжкультурної комунікації, залишаючи поза увагою її культурно-антропологічний аспект, який не менш важливий, ніж лінгвістичний.

У широкому розумінні міжкультурна комунікація – це різноманітні форми взаємодії індивідів, груп або організацій, які належать до різних культур. Вирішальним при цьому є питання значущості культурних відмінностей, їх усвідомлення, розуміння і адекватне врахування в процесі комунікації [2]. Адже головна мета і сенс будь-якого комунікативного процесу – це бажання бути зрозумілим партнером, що передбачає необхідність максимально повно і точно донести свою інформацію, знання і досвід до співрозмовника. А це означає, що ефективність спілкування прямо пропорційна рівню взаєморозуміння між комунікантами.

Вперше поняття міжкультурної комунікації було сформульовано американськими вченими Г.Трейдером і Е.Холлом, які розглядали його як ідеальну мету, до якої повинна прагнути людина у своєму бажанні якомога краще, ефективніше адаптуватися до навколишнього світу [3]. Е.Холл прийшов до висновку про необхідність навчання культурі спілкування з іншими народами («якщо культура може бути вивчена, то це означає, що вона може викладатися іншим»), тобто першим запропонував зробити міжкультурну комунікацію не тільки предметом наукових досліджень, але й самостійною

навчальною дисципліною. На думку вченого, головна мета дослідження проблеми міжкультурної комунікації – це вивчення практичних потреб представників різних культур для їх успішного спілкування один з одним. Він вперше став розглядати спілкування як вид діяльності, який піддається вивченню й аналізу, що дозволило йому надалі розвивати власну комунікативну теорію «культурних моделей взаємодії».

З часом з'явилося кілька наукових напрямків в рамках самої міжкультурної комунікації. Представниками одного з них стали К.Клакхон і Ф.Стродбек, які запропонували власну методологію вивчення культур різних народів. Основні відмінності культур, з позиції цих авторів, можна встановити за такими концептами як оцінка людської природи (the human nature orientation), ставлення людини до природи (the man-nature orientation), до поняття часу (the time orientation), оцінка активності/пасивності (the activity orientation).

Засновниками іншого напрямку були Л.Самовар і Р.Портер, наукові інтереси яких були пов'язані з дослідженням питань вербального і невербального спілкування. Особливу увагу вони приділяють проблемі інтерпретації невербальної поведінки, враховуючи, що невербальні символи, позитивно оцінювані однією культурою, можуть отримати негативну інтерпретацію у носіїв іншої культури [4].

Таким чином, ґрунтуючись на результатах різноманітних досліджень у цій сфері, міжкультурну комунікацію можна розглядати як сукупність різноманітних форм відносин і спілкування між індивідами і групами, які належать до різних культур.

На сучасному етапі міжкультурна комунікація здійснюється в найрізноманітніших сферах: у міждержавних відносинах, підприємницькій, науковій та освітній діяльності, на рівні міжособистісного спілкування. Знання особливостей ведення міжкультурних контактів забезпечує ефективність комунікацій і має велику соціальну значимість, оскільки тісно пов'язане з проблемами біженців, переселенців, а також людей, які виїжджають за кордон на роботу чи постійне місце проживання. Знання закономірностей, стратегій міжкультурної взаємодії дозволяє надавати допомогу при адаптації цих людей в умовах «іншої» культури.

Міжкультурна комунікація характеризується тим, що під час зустрічі з представниками різних культур кожен з комунікантів діє у відповідності зі своїми культурними нормами. При цьому, як відзначають багато дослідників, проблема міжкультурної комунікації не зводиться виключно до мовної проблеми. Знання мови носія іншої культури необхідне, але недостатнє для адекватного взаєморозуміння учасників комунікативного акту.

На думку дослідниці Е.Головльової [5, с.28], на мікрорівні проблема взаєморозуміння культур полягає в тому, що при зустрічі двох представників різних культур вони здебільшого не усвідомлюють своїх культурних стереотипів, установок і несвідомо вважають свої власні погляди «нормальними», зважаючи на те, що і представник іншої культури дивиться на світ аналогічно. Якщо ці культурні передумови не усвідомлюються, тоді конструктивне взаєморозуміння може не відбутися.

Розуміння культури на макрорівні – це її цілісне і багатоаспектне сприйняття і пізнання. Дослідники виділяють два різні підходи до розуміння культури на макрорівні. Представники першого підходу вважають, що

культура є об'єктом спостереження, її можна зрозуміти за допомогою дискриптивно-аналітичних процедур; тут можливе також порівняльне вивчення культур. Прихильники другого підходу вважають, що культура зрозуміла сама собою, без певних процедур і спеціально створеного категоріального апарату. Таке цілісне розуміння іншої культури є можливим під час виникнення спонтанних міжкультурних контактів, в умовах досить тривалого перебування в іншокультурному середовищі і, звичайно, за умови відмінного володіння мовою іншої культури.

Діалог, у тому числі діалог культур в різних формах на різних рівнях, передбачає принцип терпимості до іншої думки, поведінки, способу життя.

Готовність до міжкультурної взаємодії можна визначити як особистісний стан, який передбачає наявність у суб'єкта образу, структури дії та постійної спрямованості свідомості на її успішне виконання. Він містить мотиви, орієнтовані на усвідомлення завдань, моделі ймовірної поведінки, побудовані у відповідності з наявними знаннями, визначення спеціальних способів діяльності, оцінку можливостей у їх співвіднесенні з можливими майбутніми труднощами та необхідністю досягнення певного позитивного результату.

У структурі готовності зазвичай виокремлюють такі елементи: психологічна готовність, теоретична готовність, практична готовність (в окремих випадках мова може також йти про психофізіологічну і фізичну готовність). У контексті нашого дослідження психологічна готовність передбачає наявність позитивної мотивації до міжкультурного спілкування, усвідомлення наявності відмінних якостей, властивостей та особливостей у кожного з учасників міжкультурної взаємодії. Це – позитивна установка на співробітництво і формування довірливих відносин у процесі взаємодії. Теоретична готовність характеризується наявністю необхідної системи знань про культуру, традиції, особливості вербального і невербального спілкування в конкретному полікультурному середовищі. Практична готовність свідчить про сформованість в індивіда умінь і навичок здійснення ефективної міжкультурної взаємодії.

Готовність іноземних студентів до міжкультурної комунікації формується, перш за все, в процесі гуманітарної підготовки. Зокрема, під час лекційних, практичних і семінарських занять з таких дисциплін: «Етика», «Правознавство», «Основи педагогіки і психології», «Українська мова як іноземна», «Історія української культури», «Філософія» та ін. Значні можливості для формування готовності до міжкультурної комунікації має позааудиторна робота (екскурсії, бесіди, зустрічі, конференції, дискусії, вечори, презентації, відзначення історичних дат, свят, проведення днів культури різних національностей, та ін.).

Слід підкреслити, що успішне формування готовності іноземних студентів до міжкультурного спілкування неможливе без підготовки до продуктивної міжкультурної взаємодії вітчизняних студентів.

Висновки. Підготовка іноземних студентів у вітчизняних вищих навчальних закладах передбачає, окрім фахової підготовки, проведення спеціальної роботи, спрямованої на формування у них готовності до міжкультурної взаємодії, яка здійснюється в процесі аудиторних занять і цілеспрямованої виховної роботи.

Список використаної літератури

1. Яцишина О.В. Гуманітарна підготовка іноземних студентів у медичних університетах: автореф. дис...канд. пед. наук: 13.00.04 «теорія і методика професійної освіти»/ О.В.Яцишина. – Тернопіль, 2017. – 20 с.
2. Садохин А.П. Межкультурная коммуникация: учебное пособие / А.П.Садохин. – М.: Альфа-М, ИНФРА-М, 2009. – 288 с.
3. Hall E. The silent language / E. Hall. – Garden City, N.Y.: Anchor, 1959. – 217 p.
4. Samovar L. Intercultural Communication: A Reader / L.Samovar, R.Porter. E.R.Mcdaniel. –13th ed. – Boston: Wadsworth, 2012. – 532 p.

5. Головлева Е.Л. Основы межкультурной коммуникации / Е.Л.Головлева. Ростов/Д: Феникс, 2008. – 224 с.

Стаття надійшла до редакції 22.04.2017 р.

Козубовская Ирина

доктор педагогических наук, профессор
заведующая кафедрой общей педагогики и педагогики высшей школы
Государственное высшее учебное заведение
«Ужгородский национальный университет», г.Ужгород, Украина

Данко Дана

кандидат педагогических наук
доцент кафедры социальной гигиены
Государственное высшее учебное заведение
«Ужгородский национальный университет», г.Ужгород, Украина

ФОРМИРОВАНИЕ ГОТОВНОСТИ ИНОСТРАННЫХ СТУДЕНТОВ-МЕДИКОВ К МЕЖКУЛЬТУРНОМУ ОБЩЕНИЮ

В статье рассматриваются вопросы подготовки иностранных студентов в отечественных высших учебных заведениях. Подчёркивается, что, кроме профессиональной подготовки, должна быть обеспечена готовность студентов к межкультурной коммуникации в процессе изучения дисциплин гуманитарного цикла и воспитательной внеаудиторной работы. Осуществлён анализ понятия «межкультурная коммуникация».

Ключевые слова: иностранные студенты, профессиональная подготовка, межкультурная коммуникация, взаимодействие, готовность.

Kozubovska Iryna

Head of Department of General Pedagogics and Pedagogics of Higher School
State Higher Educational Establishment «Uzhhorod National University»
Uzhhorod, Ukraine

Danko Dana

Candidate of Pedagogic Sciences, Ph.D Assistant Professor
Department of Social Hygiene
State Higher Educational Establishment «Uzhhorod National University»
Uzhhorod, Ukraine

FORMATION OF READINESS OF FOREIGN STUDENTS-PHYSICIANS FOR THE INTERCULTURAL COMMUNICATION

The article deals with the problem of professional training of foreign students in Ukraine. Special attention is paid to the formation of intercultural communication. The readiness of foreign students-physicians for intercultural communication is individual and professional necessity, because the success of their study, professional activity and satisfaction with the results of their own work largely depends on it.

The readiness of foreign students-physicians for intercultural communication can be defined as a personal state, which provides for the subject an image, structure of an action, and constant focus of minds on its successful implementation. It includes various kinds of reasons, focused on understanding the tasks, likely behaviour patterns, constructed in accordance with the available knowledge, the definition of special methods, assess their capabilities in correlation with possible future difficulties and the need to achieve some positive results.

The structure of readiness usually includes the following elements: psychological readiness, theoretical readiness, practical readiness (in some cases we can also talk about the physiological and physical readiness). In the context of our study psychological readiness implies a positive motivation to communicate in multicultural space. Theoretical readiness is characterized by the existence of the necessary system of knowledge about intercultural communication. Practical readiness means formation of special skills for intercultural communication.

Key words: foreign students, professional training, intercultural communication, interaction, readiness.